

УДК 371.134:74(07)

Олена Побірченко,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри образотворчого мистецтва
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядається специфіка професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва в контексті застосування сучасних інноваційних технологій. Запропоновано характеристики сучасних інноваційних спрямувань педагогічної освіти: розробка особистої теорії інновацій, особистісно-орієнтована освіта, розвиток організаційно-структурної моделі освіти, система багаторівневої системи освіти. Окреслено деякі ефективні методи підготовки майбутніх фахівців мистецьких дисциплін, а саме: активне навчання, інтерактивне навчання, тренінгове навчання.

Ключові слова: інновації, технології, інноваційна підготовка, інноваційні педагогічні технології.

В статье рассматривается специфика профессиональной подготовки будущих учителей изобразительного искусства в контексте применения современных инновационных технологий. Предложено характеристики современных инновационных направлений педагогического образования: разработка личной теории инноваций, личностно-ориентированное образование, развитие организационно-структурной модели образования, система многоуровневой системы образования. Обозначено некоторые методы подготовки будущих специалистов художественных дисциплин, а именно: активное обучение, интерактивное обучение, тренинговое обучение.

Ключевые слова: инновации, технологии, инновационная подготовка, инновационные педагогические технологии.

This paper deals with the specifics of training future teachers of fine arts in the context of the use of modern innovative technologies. Characteristics of modern innovative directions of teacher education: developing a personal theory of innovation, student-oriented education, the development of organizational and structural model of education system of multilevel education system are proposed. Some effective methods for training future professionals artistic disciplines, namely, active learning, online training, training training are outlined.

Key words: innovation, technology, innovation training, innovative educational technology.

Головними пріоритетами сучасної парадигми освіти є самовизначення людини, свобода її вибору оптимальних стратегій життєвого шляху.

Інноваційні технології в освітньому процесі є засобом реалізації важливих властивостей майбутніх учителів, таких як здатність до взаємодії, співтворчості, рефлексії, креативності, ситуативного проектування, саморозвитку.

Відповідно міжнародних стандартів інновації розглядаються як кінцевий результат інноваційної діяльності (новий продукт, удосконалений технологічний процес). Щодо освітньої сфери, інновацією вважають остаточний результат інноваційної діяльності у вигляді нового змісту, методу, форми організації навчально-виховного процесу чи удосконаленого технічного засобу навчання або нового підходу до соціальних послуг в області освіти.

Проблеми зі створення, впровадження в освітній процес ефективних засобів та технологій навчання у вищих навчальних закладах досліджують І. Дичківська, М. Кларін, Т. Клименко, О. Пехота, Л. Подимова, О. По-метун, Г. Селевко, В. Сластьонін та ін.

Розрізняють «частково методичний, методичний та загально дидактичний рівні інновацій» [7, с. 10]. Залежно від специфіки та використання інновацій виділяють наступні їх види: технологічні, методичні, організаційні, управлінські, економічні, соціальні, юридичні. Зокрема, методичні інновації охоплюють область методики навчання та виховання, викладання та навчання, організації навчально-виховного процесу. Це найбільш розповсюджений тип нововведень у сфері освіти. За характером внеску в науку та практику інновації поділяють на «теоретичні та практичні» [7, с. 8].

Стосовно традиційної системи професійно-педагогічної підготовки, навчально-виховний процес вибудовується як взаємозв'язок двох автономних дій: навчаючої діяльності викладача та навчально-пізнавальної діяльності студентів. Останні ж виступають як об'єкти управління, як виконавці планів викладача. Сучасна професійна освіта характеризується взаємодією викладача і студента, де студент виступає суб'єктом навчально-виховного процесу, а викладач – його організатором.

Низка наукових досліджень присвячена удосконаленню процесу підготовки педагогічних працівників у галузі мистецької освіти. Проблемам підготовки вчителя з урахуванням специфіки даної професійної діяльності присвячені дослідження І. Глінської, Л. Масол, М. Кириченко, В. Кузіна, Б. Неменського, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, Г. Тарасенко, О. Шевнюк та ін. Зокрема, організація ефективного навчання образотворчого мистецтва є предметом дослідження С. Коновець, В. Ковальчук, Н. Миропольської, І. Мужикової, М. Пічура та ін. Однак, оптимізація підготовки майбутніх фахівців з образотворчого

мистецтва стосовно застосування новітніх технологій навчання є перспективною темою для її висвітлення.

Метою статті є з'ясувати, на основі аналізу наукової літератури, специфіку застосування сучасних інноваційних технологій навчання у процесі професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Сучасні освітні процеси вимагають подальшого вдосконалення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, зокрема, використання інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних методів навчання та мультимедійних засобів.

Тому важливим чинником нашого дослідження є сучасні наукові підходи до підготовки майбутнього фахівця. Серед них виокремлюємо партисипативно-інтерактивний, що орієнтує учасників освітнього процесу на активність, розуміння взаємодоповнюваності їх здібностей та особистісних ресурсів, спільний характер навчального процесу, активну міжособистісну комунікацію, самоорганізацію та самоврядування [3].

Важливими філософсько-методологічними принципами сучасної педагогічної освіти є: людиноцентризм, науковість, доступність, системність, практика, індивідуальний підхід, творчість, академічна автономія, креативність та інноваційний розвиток [6].

Відповідно до галузевої Концепції розвитку неперервної освіти (Наказ МОН № 1176 від 14.08.13 року) зміст освіти, зокрема, така її складова як методична підготовка передбачає глибоке опанування методиками викладання навчальних предметів з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій та методик проведення позашкільної і позакласної роботи.

Зміст підготовки майбутнього учителя образотворчого мистецтва спрямований на формування вміння активно використовувати знання з фундаментальних дисциплін, досягнення з відповідних галузей науки і технологій, здатність користуватися сучасними методами наукових досліджень та інформаційними системами, враховувати нові технології навчання, а отже, мати відповідну підготовку.

Серед сучасних інноваційних спрямувань розвитку педагогічної освіти також виділяють: розробку особистої теорії інновацій, особистісно-орієнтовану освіту, розвиток організаційно-структурної моделі освіти, систему багаторівневої системи освіти [4, с. 15]. Інноваційна діяльність є важливою особливістю педагогічної праці, що характеризує взаємозв'язок загальної культури педагога, його творчого потенціалу та професійної спрямованості. Теоретична модель інноваційної діяльності вчителя у своєму складі має такі структурні та функціональні компоненти: мотиваційний, креативний, технологічний, рефлексивний. Відтак, інноваційність – це відкритість, проникливість для іншої, відмінної від особистої, думки. Тобто мова йде про готовність педагога відноситися до

своєї позиції не як до єдиної можливої та вірної.

Відповідно до вище вказаного, суб'єктний розвиток та саморозвиток особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва здійснюється в процесі інноваційного навчання, важливими функціями якого є проблемність та конфліктність дійсності, критичне відношення до нормативів, відкритість середовищу та професійним нововведенням, творче відношення до світу, прагнення до самореалізації, втілення в інноваційну діяльність своїх ідей [9, с. 35].

Загальною ж основою інноваційної підготовки сучасного учителя образотворчого мистецтва є творча педагогічна діяльність, тобто, систематичні дослідження, діалогова та дискусійна діяльність, моделювання та прогнозування педагогічних нововведень.

В інноваційних освітніх перетвореннях змінюються вимоги до рівня теоретичних знань і практичної підготовки майбутнього фахівця образотворчого мистецтва. Зокрема, він повинен уміти спрямовувати навчально-виховний процес на особистість дитини, вибудовувати власну професійну діяльність так, щоб кожен учень мав необмежені можливості для самостійного й самоефективного розвитку; мати розвинену творчу уяву; стійку систему знань, що розкривають суть, структуру і види інноваційної діяльності; уміння цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї з використанням інтелектуальних інструментів і механізмів самореалізації; психолого-педагогічні знання про освоєння та впровадження інноваційних процесів у систему освіти; спеціальні психолого-педагогічні методи, прийоми і засоби, використання яких дає змогу активно включатися в інноваційну педагогічну діяльність [2, с. 278–279].

Загалом, оновлення сучасної системи освіти потребує від майбутніх учителів образотворчого мистецтва знань про інноваційні зміни в ній, про відмінності традиційної, розвиваючої та особистісно орієнтованої системи навчання; розуміння сутності педагогічної технології; знання інтерактивних форм та методів навчання, критеріїв технологічності; володіння технологіями проектування, діагностування, проектування оптимальної авторської методичної системи, розвинутих дидактичних, рефлексивних, проектувальних, діагностичних умінь; уміння аналізувати та оцінювати свій індивідуальний стиль, а також особливості та ефективність використовуваних педагогічних технологій та особистої педагогічної діяльності в цілому [5, с. 3].

Впровадження інноваційних педагогічних технологій в організацію процесу навчання значною мірою вирішує питання опанування майбутніми учителями образотворчого мистецтва умінь і навичок саморозвитку особистості, розвитку творчої професійної діяльності, формуванні особистісних якостей, які б відповідали сучасним вимогам та забезпечували успішність у педагогічній діяльності. Ми розглядаємо педагогічні технології інтерактивного навчання як інноваційні.

Особистісно орієнтована педагогіка трактує інтерактивне навчання як можливість сприйняття інформації (знань, відношень, позицій, установок) від інших учасників навчання, інтерпретації їх, узагальнення, вироблення висновків, конструювання особистої індивідуалізованої картини світу та свого місця в ньому [1, с. 347–348].

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретні та прогнозовані цілі. Одна з них – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Це робить продуктивним процес навчання та дає можливість кожному студенту розкрити себе, розвивати власні творчі здібності та самореалізуватися як самодостатня особистість. Використання інтерактивних технологій навчання на заняттях з методики образотворчого мистецтва забезпечить, на нашу думку, не тільки успішне засвоєння навчального матеріалу всіма студентами, а й позитивно впливатиме на розвиток їх інтелектуальних та творчих здібностей, сприятиме розвитку їх самостійності та активності.

Отже, суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), за яких учень і учитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють [8, с. 13].

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. А також сприяє активному формуванню навичок і вмінь, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, що виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. В процесі інтерактивного навчання студенти вчаться спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обґрунтовані рішення, а також готуються до використання освітніх інновацій у подальшій професійній діяльності.

Ми вважаємо, що інтерактивні тренінги серед усіх сучасних технологій навчання є найбільш ефективними. Адже вони передбачають діалогічність, діяльнісно-творчий характер, підтримку індивідуального розвитку студента, надання йому самостійності в прийнятті рішень, творчості, вибору змісту й способу навчання та поведінки.

Відтак, головним змістом форм тренінгового навчання є органічна адаптація положень науки кожним студентом безпосередньо до самого себе та пошук «...оптимальних шляхів їх практичного застосування в поведінці, у спілкуванні та спільній діяльності, що виражається у формуванні індивідуального стилю професійної творчої поведінки педагога» [1, с. 349].

Інтерактивні технології навчання по-новому впливають на

традиційний навчально-виховний процес, підвищують його ефективність, спрямовуються на розвиток особистості студента.

Активне навчання являє собою таку організацію навчального процесу, яка спрямована на усіяку активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів (студентів) засобом широкого, бажано комплексного, використання педагогічних (дидактичних) засобів.

Наразі дослідники переконані, що активний режим навчання є найбільш бажаним та виправданим для сучасних учнів. Адже він передбачає використання кооперативного навчання з усіма технологіями роботи в малих групах, проекти, дебати та інші види дискусії, експериментальні вправи, моделювання, соціологічні і польові дослідження тощо [8, с. 16].

В контексті нашого дослідження заслуговує на увагу досвід використання інтерактивних технологій навчання в процесі підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Наразі поряд із традиційною навчально-виховною роботою зі студентами поєднуються інтерактивні технології навчання. Саме вони забезпечують ефективний зворотній зв'язок між учасниками навчального процесу, між студентами та навчальною інформацією. Це – співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, парне, навчання у співпраці та ін.), де студент і викладач – рівноправні суб'єкти навчання.

Л. Масол, С. Коновець, О. Красовська у своїх працях достатньо ґрунтовно розкривають особливості використання інтерактивних технологій навчання мистецьких дисциплін. Їх широке застосування має позитивний вплив на підготовку майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Наразі, використання *методу проектів* є одним із можливих засобів ефективної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Наприклад, виконання студентами художніх проектів (інформаційних, дослідницьких, практично-творчих, ігрових) сприяє розвитку їх креативного нестереотипного мислення, активності, самостійності та ін.

Завдяки *мозковому штурму* відбувається вільне накопичення значної кількості ідей та умінь студентів висловлювати своє емоційно-ціннісне ставлення до художнього твору, його змісту, розкривати головну думку автора та ін.

Колективна творча робота об'єднує студентів у процесі виконання спільного художньо-творчого завдання, елементи, фрагменти якого виконує кожен студент. Так, цікавими прикладами втілення такої технології є виконання вільних розписів для панно у трипільському стилі, ліплення із солоного тіста улюблених казкових героїв, виготовлення колажу із різноманітних матеріалів тощо.

Використання методу роботи в малих групах і парах дає можливість студентам набути необхідних навичок для творчого спілкування та

співпраці в команді. *Ситуативні ігри, сюжетно-рольові ігри, інсценізації, навчальні ігри* – збагачують і доповнюють зміст практичних занять. Наприклад, «Рекламне агентство» (виготовлення різноманітної рекламної продукції), «Модний вирок» (виготовлення ескізів одягу для різноманітних життєвих подій), «Творча майстерня юних флористів» та ін. Зокрема, використання *рольових ігор*, передбачають імітацію навчально-виховного процесу та навчання швидко і правильно реагувати на нову ситуацію, приймати конкретні рішення, оцінювати різні суттєві обставини та перспективу.

Метод інтерв'ю, мікрофона, анкети й опитування дає змогу кожному студенту швидко висловити свою думку усно чи письмово. Наприклад, «Основні та похідні кольори», «Важливі закони композиції» та ін.

Цікавим методом навчання предметів мистецького спрямування є *дебати*. Їх гнучкість дозволяє використовувати елементи мистецтва як фактичну інформацію, вивчати нові радикальні й зворушливі ідеї та розширювати межі своєї творчості й мислення [10, с. 205]

Пошук шляхів подальшого вдосконалення підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін, які могли б успішно впроваджувати інноваційні методики в практику роботи школи, триває. Використання інтерактивних технологій навчання, на нашу думку, є засобом підготовки студентів до інноваційної діяльності. Зокрема, формування нової позиції особистості по відношенню до світу, до психолого-педагогічної науки, до самого себе.

Проведений аналіз досліджень, присвячених професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва в контексті застосування сучасних інноваційних технологій навчання, показав, що використання інтерактивних технологій навчання створює умови для підготовки фахівця компетентного, озброєного найновішими технологіями, здатного працювати з будь-якою аудиторією, у широкому розумінні – із соціумом; створювати атмосферу активної праці, творчості, співробітництва, взаєморозуміння. Перспективою для подальших розвідок є розробка комплексних інноваційних технологій професійної підготовки фахівців мистецьких дисциплін в умовах євроінтеграції та глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белухин Д. А. Современные формы и модели обучения. Основные понятия и комментарии к ним / Д. А. Белухин // Личностно ориентированная педагогика / Д. А. Белухин. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2005. – Глава 7. – С. 331–349.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська . – К. : Академвидав, 2004. – 352 с. – (Альма-матер).
3. Дубасенюк О. А. Концептуальні підходи до професійно-педагогічної

- підготовки сучасного педагога / Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 114 с.
4. Клименко Т. К. Традиции и инновации в педагогическом образовании / Т. К. Клименко // *Инновации в образовании*. – 2007. – № 3. – С. 13–20.
 5. Никишина И. В. Инновационные педагогические технологии и организация учебно-воспитательного и методического процессов в школе: использование интерактивных форм и методов в процессе обучения учащихся и педагогов / И. В. Никишина. – Волгоград : Учитель, 2007. – 91 с.
 6. Педагогічна Конституція Європи [Електронний ресурс] / Віктор Андрущенко, Морітц Гунцінгер, Альгірдас Гайжутіс. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/yevtukh/ss-14922984>. – Назва з титул. екрану.
 7. Полонский В. М. Инновации в образовании (методологический анализ) / В. М. Полонский // *Инновации в образовании*. – 2007. – № 2. – С. 4–14.
 8. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання / Олена Пометун. – К., 2007. – 144 с.
 9. Слостенин В. А. Готовность педагога к инновационной деятельности / В. А. Слостенин, Л. С. Подымова // *Педагогическое образование и наука*. – 2006. – № 1. – С. 32–37.
 10. Шнайдер Альфред. Навчання через дебати: різноманіття поглядів : адаптований переклад з англ. / Альфред Шнайдер, Максвелл Шнурер; за аг. ред. О. І. Пометун ; пер.: Г. Гупан, Т. Клекота. – К. : БФ «Вчителі за демократію та партнерство», 2009. – 205 с.